

Bigámia.

Irta: Szalay Gyula.

A szakaszban csak egyetlen utas volt, amikor beléptem, az is aludt a kereveten. Férfi volt, annyit láthattam, aki mély lélekzetvételrel horkolt, a jobb karját alvó emberek szokásaként a fejérebitorította. Mivel a szemben levő ülés teljesen szabad volt, nem háborgattam. Lehúztam a gázlámpa függőnyét, kitereltem a lábam alá a papirosaimat s én is ledültem álmódzni; a könyökökre támaszkodva bámultam kifelé az éjszakába. Igaz, hogy ugyanilyen joggal be is hunyhattam volna a szememet, mert a kulimáz sötétségén kívül egyebet nem láttam, csak újabb és újabb felhőkben röpködő szikrákat, amit a füstfogó nélküli vicinális mozdonya pőfékelt ki magából szemtelenül.

Nagyot zökkenve megállottunk. Az én emberem is felriadt a rázás hirtelen elmúlására s az álmából ébredt emberek bárgyúságával kérdezte:

— Hol járunk?

— Nem tudom — feleltem. Most járok először ezen a vonalon.

Az emberem erre letörölte az ablakról a párát és roppant erőfeszítéssel bámúlt a sötétségbe.

— Úgy látom, Kovácsfalván vagyunk — mondotta.

Életemben most hallottam először ezt a nevet és fogalmam se volt, hogy mit akar az én bizalmas utitársam ezzel a kijelentésével, hát nem szóltam rá egy szót sem.

Inkább szemügyre vettem alaposan. Csodálatosan szőke ember volt, majdnem fehér hajjal, de ez a fehérség nem az öregség fehérsége volt, hanem valami különösen eredeti hajszin. Nem is láttam azóta csak egy ilyen hajú embert: egy volt tanulóársamat. Ahogy a félhomályban ki tudtam venni, kék volt a szeme és bár ült, így könnyen csalódhattam: magastermetűnek látszott. Ez már épen elég ok arra, hogy ne legyen rokonszenves előttem. Ki nem állhatom a hórihorgas embereket. Művelt embernek látszott, valami tanítóféle lehetett, de a piperkőcebb fajtából, mert időnkint idegesen igazította meg a nyakkendőjét és húzta végig az ujját a vasalt nadrágja élén.

De ami a legszokatlanabb az én szőke ismerősömön: az az a két izzó vörös folt volt a halántékán, roppant elütött a haja fehérségétől. Az egyik jobbról, a másik balról. Feltétlenül lőtt sebhelynek látszott. Ez a seb hely kezdte izgatni a kíváncsiságomat. Annyit hallottam már másoktól, hogy utaztokban különös emberektől megható, vagy vidám történeteket

hallottak, hogy önkénytenül is felébredt bennem a sejtelem, hátha annak a két sebhelynek valami csodálatos a története.

— Messze van ide Bercel? — kérdeztem, csakhogy kérdezzek valamit és helyrehozzam az előbbi udvariatlan hallgatásomat.

— Nem uram, a hetedik állomás. Talán oda tetszik utazni?

— Igen, a nagynénémet látogatom meg s most járok életemben először ezen a vonalon.

— Nagyszerű — áradozott az én mindinkább szinpatikussá váló ismerősöm — akkor együtt fogunk utazni egészen Somosdig. Az a hatodik állomás Kovácsházához. Igazán örülök, hogy uraságodban úti-társra akadtam. Úgy féltem, hogy magányosan el fogok aludni és túl visz a vonat a falunkon. Egyszer már meg is történt velem az a história.

És nagy közvetlenséggel meg bőbeszédűséggel elmondott egy igen közönséges történetet arról, hogy a kovácsházai vásár alkalmával, hogy vitte túl a vonat a faluján. Én nagy türelemmel hallgattam a neki rop-pant mulatságos történetet, bár nagy volt a gyanúm, hogy nem is volt igaz, csak az én mulattatásomra találta ki az egészet.

Engem csak a két piros sebhely története érdekelt most egyedül. — Nagyszerű — áradoztam az „esete“ végén. Itt is lakik uraságod Somosdon? — kérdeztem.

— Igen, igen. Tanító vagyok az ottani állami iskolánál. Különb-en Kovács János a nevem!

Én is odamormogtam a nevemet. Láthatólag imponált neki, mert még nyájasabb arcott vágott.

Ez aztán végleg felbátorított, hogy előhozakodjak a nagy ágyúval.

— Ugyan kérem, kedves tanító úr, megbocsájt, de olyan régen nézem már Önnek az arcát. Hogy kerül a halántékára az a két sebhely? Talán a harctéren?

Kovács János láthatóan elkomolyodott a kérdésre és legyintett egyet a kezével:

— Nem uram — mondotta — más, egészen más, egészen szomorú története van ennek. (Ahá! — gondoltam — most jön a szenzáció.) De különben nem is szomorú, meg nem is érdekes. Annyi az egész, hogy öngyikos akartam lenni és föbelöttem magamat egy browninggal. A golyó bementa baloldalon és kijött jobbról. Két hétig félig a másvilágon voltam, élet és halál között. Három hónap múlva felépültem és azóta százszor is megbántam a tettemet és ezerszer adtam halát az Istennek, hogy életben maradtam. Hiába, uram, csak szép az élet!

Bár én egyáltalában nem voltam az élet szépségeitől elragadtatva,

különösen ha ez az élet a bürgözdí vicinális II. osztályú vagonjában hanykolódik, de azért ráhagytam, hogy úgy van.

— Érdekes lehet, — jegyeztem meg — hogy így megváltoztatta a felfogását. Szinte kíváncsi lennék az átalakulása történetére. —

— Higyje el uram, nagyon közönséges történet. Ha elmondom, akkor fogja átlátni, hogy felesleges fáradság volt meghallgatni.

— De azért csak mondja, — unszoltam.

— Hát -- kezdte a beszédet a sebeshomlokú ember — ott kezdem a történetet, hogy ezelőtt tiz esztendővel én is olyan huszonkét éves fiatal ember voltam, mint amilyen most Ön Uram. (Nana! — tiltakozott bennem a hiuság — nekem nem volt soha ilyen szalmaszínű fejem! De azért csak hallgattam.) Tele volt a lelkem ambícióval, gazdagságról való álommal, hittel az emberek iránt és tele volt a szívem is, mint minden huszonkétéves szív, nagy, örökkévaló szerelemmel. Abban az időben végeztem el a tanítóképzőt, egy kicsit későn kezdtem, azért maradtam el ennyire, s az újonnan szabaddá lett emberek korlátot nem ismerő szerelmével szerettem Szmolnár Erzsit, a szomszédunkban lakó özvegy tanítóné szegény, de annál szebb leányát.

A szerelem a disznóulunk háta mögött kezdődött ezelőtt húsz esztendővel s azt hiszem, uram, hogy el is kísér a síríg. (Na! gondoltam, ez igazán nagyon közönséges történetnek ígérkezik!) Megesküdünk egymásnak, hogy férj és feleség leszünk, s az eskünk megtartására rettentő fogadalmat tettünk. Már ahogy szokták a fiatalok. Hiszen ezt bizonyára tudja ön is, kedves öcsém? (Erre a célzásra azt hiszem elpirultam. Szerencse, hogy lehúztam a lámpát. Óh bölcs előrelátás.)

Azután jött a háború. Hála Istennek épkezléb ember vagyok, hát én sem kerülhettem el a sorsomat. Ott kellett hagynom a falunkat, ahol végig gomboztam a gyermekkoromat, az orgonabokrot a ház előtt, a kis haranglábat, aminek csengőszava andalító muzsika volt nekem, ott kellett hagynom az apámat, évek óta nagybeteg anyámat és ami fő — szépséges Szmolnár Erzsikémet.

Ugy el tudtam nézni a falusi legényeket, amikor kurjongatva végigdülöngözték az utakat, ordítva:

— Háború! háború! Éljen a háború!

Én nem tudtam sohasem megérteni, mi volt ezen örülni való. Én inkább zokogni szerettem volna — keservesen.

Aztán küzdöttem a nehéz harcban; mindjárt az elején a Doberdóra kerültem, majd onnan, mint fogoly Sziciliába. Az azúros olasz ég alatt, az örök tavasz ujjongó hazájában, ahol a kölelkű embereket is elragadják az álmok, gondolhatja uram, hogy mennyit szenvedtem én és mennyit gondoltam Erzsikére. A nagybeteg anyámra, az apám meleg tekin-

tetére. Még a Fidi kutya emléke is könnyeket csalt néha a szememre és a misére hívogató palermói harangok konduló szavában ott vibrált a somosdi kis csengetyű csilingelése is nekem.

Végre ezelőtt négy esztendővel hazakerültem. Elképzelheti uram, hogy milyen vánszorgónak találtam ezt a nyomorúlt vicinálist, amint döcögött velem hazafelé. Bennem kavargott, zúgott és kitörésre várt öt keserves esztendő minden felhalmozott szeretete, örvöngő szerelme, vágya és keserősége. (Ez az ember — gondoltam — jó pap lehetett volna. Olyan hévvel beszél, mint egy kálvinista prédikátor. Szinte magával ragadott. Kezdett érdekelni a története.)

Senki sem tudta, hogy jövök: minden emberben meg van a vágy váratlanul toppanni szerettei közé. Tudom, este érkeztem. A régen hallott harangunk szava megnyugtatóan hirdette az isten szavát és én újjongva lépegettem a deszkapallón a házunk felé. Kivilágított ablaka messze bámult a sötétségbe.

Megfogtam a kilincset; reszketett a kezem amikor lenyomtam.

— Na ki az? — dörmögött az apám hangja.

— Én vagyok — feleltem.

— Ki az az én?

Úgy látszik megférfiásodott a hangom a küzdelmes évek alatt. A saját édes apám nem ismerte meg. Nem bírtam tovább a játékot, be-
rontottam:

— Én vagyok, a fia, kedves apám!

Sohasem felejttem el uram ezt a pillanatot. Az apám nagy barna szemében megvillant a rettentő meglepetés, a kezéből kiejtette a pipáját, felém nyújtotta a kezét, de egy lépést sem tudott tenni felém, belé-
roskadt a székébe:

— Szent Űristen! a János fiam! Óh, ha ezt tudtam volna!

Meg kövülten, lélekben megdermedve állottam a szoba közepén. Az anyám gyermekkorom óta megszokott ágya megvolt vetve. Tehát vagy meghalt, vagy meggyógyult.

Az ajtó kinyílt. Belépett rajta Erzsike.

— Erzsikém, drága egyetlenem! Hazajöttem — és repültem felé, mint a madár. A leány rámmeresztette nagy fekete szemét — uram, ha látta volna ezt a kétségbeesett arcot — és egy rettentőet sikoltva, tántorogva esett össze a padlón.

— Óh én szerencsétlen, nyomorúlt!

Az apám lassan emelkedett fel a székéből:

— Hát egyetlen drága gyermekem, hát te élsz?

— Élek hát apám. De mi történik itt az Istenért?

— Hagyjad fiam, majd megmagyarázom.

Rettentő kétségek közt emeltük fel az apámmal a diványra az ájult Erzsikét.

— De apám, beszéljen az Isten nevére kérem, mert mindjárt itt halok meg, ezen a szent helyen. Hol van az édesanyám?

— Az édes anyád?! Meghalt fiam! — mondotta az apám.

— Úristen, meghalt az anyám. Nincsen anyám!

— De van, fiam!

— Hol van?

— Itt. És Erzsikére mutatott.

Tudod — folytatta akadozva — meghalt az édesanyja, nem volt senkije a világon. Azt hittük, hogy téged is elrabolt a háború. Öt év óta nem tudunk rólad semmit. Elvettem én Erzsikét feleségül. Bocsáss meg az én vén bolond fejemnek, egyetlen drága fiam, bocsáss meg!

Mint az eszét vesztett ember állottam az asztal mellett. Ránéztem Erzsikére, aki most már az anyám lett. Akkor nyitotta fel a szemét. Lassan pergett ki belőle a könnyű.

Kitámolyogtam a szobából. Előkerestem a browningomat és föbe-lőttem magamat. A többit tudja Uram!

Meghatottan néztem az én barátomra. Szegény ember!

Odakint virradni kezdett, a kalauz Somosdot kiáltott. Az utitársam készülődött.

Mégegyszer végig gondoltam a történetét és tisztára meg tudtam érteni az okát, hogy miért lett öngyilkos. Csak egyet nem értettem. Hogy lehet az, hogy már ki van békülve sorsával, sőt boldognak is látszik.

Elbucsúztam Kovács Jánostól és kinéztem az ablakon. A sinek között egy magas, feltűnően csinos asszony állott. Kézen vezetett egy öt éves barna fiúcskát, a karján egy kislánynak látszó gyermeket tartott. A lánykának kék szeme volt és olyan fehér haja, amelyet csak kettőt láttam azóta életemben. Kovács János tanító urát és egy volt tanuló-társamét.

A tanító, ahogy lelépett a lépcsőről, az asszonyhoz szaladt, előbb kezét csókolt neki, majd megcsókolta az orcáját. Előbb jobbról, azután balról. A korlát mögül egy vastag bajuszú, jó erőben lévő ötven éves ember közeledet. Alakra épen olyan volt, mint az én utitársam. Csak a haja volt erősen barna. Keményen megrázta a Kovács János kezét, azután megölelte. És megindultak mindnyájan befelé. Elöl az öt éves gyermek. Jobbról az egyik férfi, balról a másik. A vonat is elindult nagy zakatolással. Nem nézhettem őket tovább. De nem is kellett.

Most már kezdtem mindent megérteni!
